Καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής

Το ενημερωτικό αυτό δελτίο εξηγεί την ανάπτυξη της πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Υπό την καθοδήγηση διεθνών συνθηκών, όπως το πρωτόκολλο του Κιότο και η συμφωνία του Παρισιού, η ΕΕ έχει εγκρίνει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών για το κλίμα, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος εμπορίας εκπομπών της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Το δελτίο περιγράφει τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την επίτευξη του στόχου της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030 και επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050.

Νομική βάση

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ): Το άρθρο 191 καθιστά την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής δεδηλωμένο στόχο της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ.

Ιστορικό και διεθνές πλαίσιο

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες όπως η καύση ορυκτών καυσίμων, η αποψίλωση των δασών και η γεωργία, οδηγούν στην εκπομπή αερίων θερμοκηπίου [διοξείδιο του άνθρακα (CO_2), μεθάνιο (CH_4), υποξείδιο του αζώτου (N_2O) και φθωροάνθρακες] Τα αέρια αυτά παγιδεύουν τη θερμότητα που εκπέμπει η επιφάνεια της Γης και εμποδίζουν την έκλυσή της στο διάστημα, προκαλώντας έτσι την υπερθέρμανση του πλανήτη. Σύμφωνα με την έκτη συγκεφαλαιωτική έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) σχετικά με την κλιματική αλλαγή, οι πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις για τη μέση αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη έως το τέλος του αιώνα κυμαίνονται από 1,4 °C έως 4,4 °C.

Η υπερθέρμανση του πλανήτη έχει ήδη οδηγήσει και πιστεύεται ότι θα οδηγήσει σε ακόμη περισσότερα ακραία καιρικά φαινόμενα (όπως πλημμύρες και ξηρασίες), τήξη των παγετώνων, απώλεια της βιοποικιλότητας, ασθένειες φυτών και προσβολή από επιβλαβείς οργανισμούς, έλλειψη τροφίμων και πόσιμου νερού, απερήμωση και μετανάστευση πληθυσμών λόγω καταστροφών. Ο κίνδυνος μη αναστρέψιμων και καταστροφικών αλλαγών θα αυξηθεί σημαντικά εάν η θερμοκρασία του πλανήτη σημειώσει αύξηση μεγαλύτερη από 2 °C ή ακόμα και 1,5 °C σε σχέση με τα επίπεδα της προβιομηχανικής εποχής.

Η σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC) εγκρίθηκε το 1992 με στόχο την «πρόληψη επικίνδυνων ανθρωπογενών παρεμβολών στο κλιματικό σύστημα». Μαζί με τη Σύμβαση για τη βιοποικιλότητα και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερήμωσης, ήταν μία από τις τρεις συμβάσεις-ορόσημα της ιστορικής «διάσκεψης κορυφής για τη Γη» που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας το 1992. Η UNFCCC αποτέλεσε το θεμέλιο για περαιτέρω διεθνή δράση για το κλίμα, όπως το πρωτόκολλο του Κιότο, την πρώτη διεθνή συνθήκη που έθεσε νομικά δεσμευτικούς στόχους για τη

μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το πρωτόκολλο εγκρίθηκε το 1997 και επικυρώθηκε από 192 συμβαλλόμενα μέρη. Οι εκβιομηχανισμένες χώρες δεσμεύτηκαν να μειώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που παράγουν προκειμένου να επιτύχουν τους επιμέρους στόχους που συμφωνήθηκαν βάσει της αρχής των «κοινών αλλά διαφοροποιημένων ευθυνών και αντίστοιχων ικανοτήτων».

Η πρώτη νομικά δεσμευτική παγκόσμια συμφωνία για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής εγκρίθηκε το 2015 κατά την 21η διάσκεψη των μερών (COP21) της UNFCCC, στο Παρίσι. Η Συμφωνία του Παρισιού επιδιώκει να διατηρήσει την αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη σε επίπεδα «σαφώς κατώτερα» από 2 °C, ενώ προσπαθεί να την περιορίσει σε 1,5 °C πάνω από τα επίπεδα της προβιομηχανικής εποχής. Προκειμένου να υλοποιηθεί ο στόχος αυτός, τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν να φτάσουν το συντομότερο δυνατό το σημείο εκείνο πέρα από το οποίο δεν πρόκειται να αυξηθούν άλλο οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως, καθώς και να πετύχουν μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά το δεύτερο μισό του τρέχοντος αιώνα. Ο μετριασμός (π.χ. αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας) και η προσαρμογή (π.χ. διατήρηση των υδάτων, αμειψισπορά, αντιπλημμυρική προστασία και ευαισθητοποίηση) αναγνωρίζονται ως παγκόσμιες προκλήσεις, παράλληλα με τη σημασία της αντιμετώπισης των «απωλειών και ζημιών» που συνδέονται με τις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η ΕΕ επικύρωσε επίσημα τη Συμφωνία του Παρισιού στις 5 Οκτωβρίου 2016, με αποτέλεσμα να καταστεί δυνατή η θέση της σε ισχύ στις 4 Νοεμβρίου 2016.

Στόχοι και επιτεύγματα

Α . Στόχοι και πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα

Μέσω του πλαισίου πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια με ορίζοντα το 2030, το οποίο δρομολογήθηκε το 2014, πριν από τη συμφωνία του Παρισιού, η ΕΕ δεσμεύτηκε να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 40 % κάτω από τα επίπεδα του 1990 έως το 2030, συνυπολογίζοντας τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης καθώς και την αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Το πλαίσιο για το 2030 αποτελεί τη συνέχεια των «στόχων 20-20-20» που συμφωνήθηκαν το 2007 από τους ηγέτες της ΕΕ για το 2020: μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20 %, αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική κατανάλωση κατά 20 % και μείωση της συνολικής κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας της ΕΕ κατά 20 % (συγκριτικά με τα επίπεδα του 1990). Όλοι αυτοί οι στόχοι μεταφράστηκαν σε δεσμευτικά νομοθετικά μέτρα, τα οποία συνδέονταν επίσης με τους στόχους της ΕΕ στο πλαίσιο του πρωτοκόλλου του Κιότο.

Το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ (Οδηγία 2003/87/ΕΚ) **θέσπισε** την πρώτη και μεγαλύτερη μέχρι σήμερα διεθνή αγορά ανθρακούχων εκπομπών, και αποτελεί βασικό μέσο πολιτικής της ΕΕ για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Το σύστημα εμπορίας εκπομπών (ΣΕΔΕ), που συστάθηκε το 2005, βασίζεται στην αρχή «ανώτατων ορίων και δικαιωμάτων εμπορίας». Τίθεται ανώτατο όριο για τις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που μπορούν να εκλυθούν από 10 000 περίπου εγκαταστάσεις (εργοστάσια, σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, κ.λπ.) που περιλαμβάνονται στο σύστημα. Κάθε εγκατάσταση αγοράζει ή λαμβάνει «δικαιώματα εκπομπών» που βγαίνουν σε πλειστηριασμό από τα κράτη μέλη. Αυτές οι πιστώσεις εκπομπών – η καθεμία από τις οποίες αντιστοιχεί σε έναν τόνο εκπομπών

CO – μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορίας με άλλες εγκαταστάσεις εάν παραμείνουν αχρησιμοποίητες. Με την πάροδο του χρόνου, ο συνολικός αριθμός δικαιωμάτων μειώνεται σταδιακά. Δύο ταμεία της ΕΕ έχουν αναπτυχθεί ειδικά για τη δράση για το κλίμα: ένα ταμείο εκσυγχρονισμού για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και ένα ταμείο καινοτομίας για τη στήριξη καινοτόμων ενεργειακών τεχνολογιών. Επιπλέον η Ελβετία και η ΕΕ συμφώνησαν να συνδέσουν τα συστήματα εμπορίας εκπομπών τους.

Οι εκπομπές από τομείς που δεν καλύπτονται από το ΣΕΔΕ, όπως οι οδικές μεταφορές, τα απόβλητα, η γεωργία και τα κτίρια, υπόκεινται σε δεσμευτικούς ετήσιους στόχους μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για κάθε κράτος μέλος, οι οποίοι καθορίζονται στον κανονισμό για τον επιμερισμό των προσπαθειών [(ΕΕ) 2018/842]. Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο συμφώνησαν να θέσουν στόχους για την περίοδο 2021–2030, ώστε να βοηθήσουν στην επίτευξη του στόχου της ΕΕ να μειωθούν κατά 30 %, συγκριτικά με το 2005, τα αέρια του θερμοκηπίου που προκύπτουν από τους τομείς αυτούς και να συνεισφέρουν στην επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού. Επιπλέον, ένας κανονισμός για τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και τη δασοκομία [κανονισμός (ΕΕ) 2018/841] απαιτεί από κάθε κράτος μέλος να διασφαλίζει ότι οι εκπομπές από τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και τη δασοκομία δεν υπερβαίνουν τις απορροφήσεις. Με άλλα λόγια, η διαχείριση των δασών, των καλλιεργήσιμων εκτάσεων και των βοσκοτόπων πρέπει να γίνεται με βιώσιμο τρόπο, προκειμένου να απορροφώνται όσο το δυνατόν περισσότερες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από την ατμόσφαιρα, και τουλάχιστον όσες εκλύονται από τον ίδιο τον τομέα (κανόνας της μη επιβάρυνσης). Με τον τρόπο αυτό θα υπάρξει μια σημαντική συνεισφορά στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Η οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας [(ΕΕ) 2018/2001] έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι έως το 2030 οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας , όπως η ηλιακή, η αιολική, η υδροηλεκτρική ενέργεια και η βιομάζα, θα καλύπτουν αρχικά τουλάχιστον το 32 % της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ όσον αφορά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τις μεταφορές, τη θέρμανση και την ψύξη. Κάθε κράτος μέλος οφείλει να υιοθετήσει το δικό του εθνικό σχέδιο δράσης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων τομεακών στόχων.

Η αναθεώρηση, το 2018, της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση [(ΕΕ) 2018/2002] είχε θέσει τον στόχο ενεργειακής απόδοσης για την ΕΕ στο 32,5 % έως το 2030 (υπολογίστηκε με βάση το βασικό σενάριο αναφοράς του 2007), με ρήτρα αναθεώρησης του στόχου προς τα πάνω έως το 2023. Επιπλέον, η τότε αναθεωρημένη οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων [οδηγία (ΕΕ) 2018/844], περιλάμβανε μέτρα για την επιτάχυνση του ρυθμού ανακαίνισης των κτιρίων, τη μετάβαση προς πιο ενεργειακά αποδοτικά συστήματα και έξυπνα συστήματα διαχείρισης της ενέργειας. Έκτοτε, το πλαίσιο αυτό έχει αντικατασταθεί από πιο φιλόδοξους στόχους.

Ο κανονισμός για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα [κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999] εφαρμόζει διαφανή διαδικασία διακυβέρνησης για την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων της ΕΕ για την ενέργεια και τη δράση για το κλίμα, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να υιοθετήσουν ολοκληρωμένα εθνικά σχέδια για την ενέργεια και το κλίμα για το διάστημα 2021–2030. Η διαδικασία διακυβέρνησης παρέχει επίσης ανά διετία

την ευκαιρία επικαιροποίησης των σχεδίων ώστε να αποτυπωθεί οποιαδήποτε αποκτηθείσα εμπειρία και να αξιοποιηθούν οι νέες ευκαιρίες για το υπόλοιπο της δεκαετίας.

Η οδηγία σχετικά με την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς (οδηγία 2009/31/ΕΚ) θέσπισε ένα νομικό πλαίσιο για την τεχνολογία δέσμευσης και αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα, το οποίο διαχωρίζει το CO_2 από τις ατμοσφαιρικές εκπομπές (που προκύπτουν από βιομηχανικές διεργασίες), συμπιέζει το CO_2 και το μεταφέρει σε τοποθεσία όπου μπορεί να αποθηκευτεί. Σύμφωνα με την IPC, με αυτή την τεχνολογία θα μπορούσε να αποφευχθεί το 80–90 % των εκπομπών CO_2 που παράγονται από σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύση ορυκτών καυσίμων. Ωστόσο, η υλοποίηση των προβλεπόμενων σχεδίων επίδειξης στην Ευρώπη αποδείχθηκε δυσκολότερη από ό,τι είχε προβλεφθεί αρχικά, καθώς το υψηλό κόστος αποτέλεσε ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια.

Τα πρότυπα εκπομπής CO_2 για τα καινούργια επιβατικά αυτοκίνητα που ταξινομούνται στην ΕΕ [κανονισμός (ΕΕ) 2019/631] καθορίζουν τα όρια με τα οποία έπρεπε να συμμορφώνονται τα εν λόγω οχήματα από το 2021, με στόχο για το σύνολο του στόλου οχημάτων της ΕΕ τα 95 g CO_2/km. Η οδηγία για την ποιότητα των καυσίμων [οδηγία (ΕΕ) 2015/1513] είχε θέσει ως στόχο τη μείωση της έντασης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στα καύσιμα κατά 6 % μέχρι το 2020. Αυτό θα μπορούσε να είχε επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, με τη χρήση βιοκαυσίμων, τα οποία ωστόσο έπρεπε να συμμορφώνονται με ορισμένα κριτήρια βιωσιμότητας.

Ο κανονισμός για την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και την επαλήθευση των εκπομπών CO_2 από θαλάσσιες μεταφορές [κανονισμός (ΕΕ) 2015/757] υποχρεώνει τα μεγάλα πλοία να παρακολουθούν και να ενημερώνουν σε ετήσια βάση σχετικά με τις επαληθευμένες ποσότητες CO_2 που εκλύονται κατά την πλεύση από και προς τους λιμένες της ΕΕ καθώς και εντός τους, μαζί με άλλες σχετικές πληροφορίες.

Μετά την απαγόρευση των χλωροφθορανθράκων τη δεκαετία του 1980 για να σταματήσει η καταστροφή της στιβάδας του όζοντος, χρησιμοποιούνται σήμερα φθοριούχα αέρια ως υποκατάστατα σε ένα ευρύ φάσμα βιομηχανικών εφαρμογών, όπως στα συστήματα κλιματισμού και ψύξης, επειδή τα αέρια αυτά δεν βλάπτουν τη στιβάδα του όζοντος. Ωστόσο, θα μπορούσαν δυνητικά να συμβάλουν στην υπερθέρμανση του πλανήτη μέχρι και 25 000 φορές περισσότερο από ό,τι το CO_2. Ο κανονισμός για τη χρήση φθοριούχων αερίων [κανονισμός (ΕΕ) 517/2014) είχε ως στόχο την απαγόρευση της χρήσης τους σε καινούργιες συσκευές κλιματισμού και ψύξης έως το 2022–2025, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για τη σταδιακή κατάργησή τους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Β . Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η δέσμη μέτρων «Προσαρμογή στον στόχο του 55 %»

Στις 11 Δεκεμβρίου 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, μια φιλόδοξη δέσμη μέτρων που θα επιτρέψει στην ΕΕ να επιτύχει ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα έως το 2050. Τα μέτρα αυτά, τα οποία συνοδεύονται από έναν χάρτη πορείας βασικών ενεργειών για την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, κυμαίνονται από φιλόδοξες περικοπές στις εκπομπές μέχρι επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία αιχμής, καθώς και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης. Η Πράσινη Συμφωνία, υποστηριζόμενη από επενδύσεις σε πράσινες

τεχνολογίες, βιώσιμες λύσεις και νέες επιχειρήσεις, είχε επίσης σκοπό να λειτουργήσει ως μια νέα αναπτυξιακή στρατηγική που μπορεί να μετατρέψει την ΕΕ σε μια βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία. Η συμμετοχή και η δέσμευση των πολιτών και όλων των ενδιαφερομένων ήταν ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της.

Ένα από τα κύρια μέτρα που προτείνονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας είναι το ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα, [κανονισμός (ΕΕ) 2021/1119] το οποίο αποσκοπεί στη διασφάλιση μιας κλιματικά ουδέτερης Ένωσης έως το 2050. Συγκεκριμένα ενίσχυσε τον στόχο του 2030 για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Πρόσθετες βασικές ενέργειες που ψηφίστηκαν είναι η θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης και η αναθεώρηση των κατευθυντήριων γραμμών για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές. Η Επιτροπή δημοσίευσε επίσης ανακοινώσεις σχετικά με: το Επενδυτικό σχέδιο για μια βιώσιμη Ευρώπη· το ευρωπαϊκό σύμφωνο για το κλίμα· τη στρατηγική της ΕΕ για την ενοποίηση του ενεργειακού συστήματος και τη στρατηγική για το υδρογόνο για μια κλιματικά ουδέτερη Ευρώπη· και μία νέα στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Το 2021 η Επιτροπή υπέβαλε δέσμη νομοθετικών προτάσεων με τίτλο «Προσαρμογή στον στόχο του 55 %». Η δέσμη αυτή, η οποία αποτελείται από νέους νόμους και τροποποιήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας, έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι η ΕΕ θα επιτύχει την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55 % έως το 2030, και θα κάνει πράξη τη μετασχηματιστική αλλαγή που απαιτείται σε ολόκληρη την οικονομία, την κοινωνία και τη βιομηχανία στην πορεία προς τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050.

Γ . Πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις

Τον Δεκέμβριο του 2022, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με πιο φιλόδοξα μέτρα για τη μεταρρύθμιση του ΣΕΔΕ: στόχος μείωσης των εκπομπών κατά 62 % έως το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005. Η δέσμη μέτρων προσαρμογής στον στόχο του 55 % ενίσχυσε επίσης τα ταμεία εκσυγχρονισμού και καινοτομίας και εισήγαγε τον νέο μηχανισμό συνοριακής προσαρμογής άνθρακα (ΜΣΠΑ) για την αντιμετώπιση της διαρροής άνθρακα – τον κίνδυνο η παραγωγή σε τομείς που καλύπτονται από το ΣΕΔΕ να μεταφερθεί εκτός της ΕΕ λόγω του κόστους συμμετοχής στο ΣΕΔΕ.

Το 2023 το ΣΕΔΕ επεκτάθηκε στις δραστηριότητες θαλάσσιων μεταφορών και καθορίστηκαν απαιτήσεις για καθαρότερα καύσιμα για τον τομέα των αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών. Ο κανονισμός για τη χρήση ανανεώσιμων καυσίμων και καυσίμων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών στις θαλάσσιες μεταφορές [κανονισμός (ΕΕ) 2023/1805] αποσκοπεί στη μείωση των εκπομπών από τη ναυτιλία κατά 20 % έως το 2035 και κατά 80 % έως το 2050. Επιπλέον, έως το 2030 τουλάχιστον το 2 % των ναυτιλιακών καυσίμων της ΕΕ θα πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμα καύσιμα μη βιολογικής προέλευσης. Για τις αεροπορικές μεταφορές, έως το 2025, το 2 % των καυσίμων έπρεπε να είναι βιώσιμα (6 % έως το 2030 και 70 % έως το 2050). Από το 2030, ποσοστό 1,2 % των καυσίμων θα πρέπει επίσης να είναι συνθετικά καύσιμα, φτάνοντας στο 35 % το 2050.

Οι εκπομπές των αεροπορικών μεταφορών καλύπτονται επίσης από το ΣΕΔΕ [οδηγία (ΕΕ) 2023/958 για τη συμβολή των αεροπορικών μεταφορών στον στόχο της Ένωσης

για μείωση των εκπομπών στο σύνολο της οικονομίας], αν και η ισχύουσα εξαίρεση για τις διηπειρωτικές πτήσεις έχει παραταθεί έως τις αρχές του 2027. Η πρώτη φάση του συστήματος μείωσης και αντιστάθμισης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για τις διεθνείς αεροπορικές μεταφορές, στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας, ξεκίνησε στις αρχές του 2024.

Ο τροποποιημένος κανονισμός για τον επιμερισμό των προσπαθειών [κανονισμός (ΕΕ) 2023/857] εφαρμόζει συλλογική μείωση των εκπομπών κατά 40 % για όλους τους σχετικούς τομείς έως το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005, με αναθεωρημένο στόχο για κάθε κράτος μέλος. Για να υποστηριχθούν οι προσπάθειές των κρατών μελών να μειώσουν τις εκπομπές από τα κτίρια, τις οδικές μεταφορές και ορισμένους βιομηχανικούς τομείς, συμφωνήθηκε και πρόκειται να ξεκινήσει το 2027 ένα νέο χωριστό σύστημα εμπορίας εκπομπών, το ΣΕΔΕ 2 (που περιγράφεται στην οδηγία (ΕΕ) 2023/959 για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ). Το ΣΕΔΕ2 συνοδεύτηκε από ένα νέο Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα για τη μείωση του πιθανού κόστους του για τις ευάλωτες ομάδες που πλήττονται περισσότερο.

Επιπλέον, η αναθεώρηση του κανονισμού για τις χρήσεις γης, την αλλαγή χρήσης γης και τη δασοκομία [(ΕΕ) 2023/839] καθορίζει νέο στόχο για την αύξηση των καταβοθρών άνθρακα της ΕΕ κατά 15 % μέχρι το 2030.

Η αναθεώρηση της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση [(ΕΕ) 2023/1791] θέτει έναν φιλόδοξο και νομικά δεσμευτικό στόχο ενεργειακής απόδοσης της ΕΕ για μείωση 11,7 % στην τελική κατανάλωση ενέργειας για το 2030 σε σχέση με το 2020. Η αναθεωρημένη οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας [οδηγία (ΕΕ) 2023/2413] αύξησε τον συνολικό στόχο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα της ΕΕ σε 42,5 %, προκειμένου να επιταχυνθεί η υιοθέτησή τους. Η αναθεώρηση της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων αναβαθμίζει το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο, παρέχοντας παράλληλα στα κράτη μέλη την ευελιξία που απαιτείται για να ληφθούν υπόψη οι διαφορές στο κτιριακό απόθεμα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η αναθεωρημένη οδηγία θέτει νέους φιλόδοξους στόχους: όλα τα νέα κτίρια θα πρέπει να έχουν μηδενικές εκπομπές έως το 2030 και τα νέα κτίρια που χρησιμοποιούνται ή ανήκουν στον δημόσιο τομέα θα πρέπει να έχουν μηδενικές εκπομπές έως το 2028. Κάθε κράτος μέλος θα υιοθετήσει τη δική του εθνική πορεία για τη μείωση της μέσης χρήσης πρωτογενούς ενέργειας των οικιστικών κτιρίων κατά 16 % έως το 2030 και κατά 20–22 % έως το 2035.

Το μεθάνιο είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος συντελεστής στην κλιματική αλλαγή μετά το CO_2. Η αντιμετώπιση των εκπομπών μεθανίου είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη των κλιματικών στόχων της ΕΕ για το 2030 και του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας για το 2050. Ο κανονισμός σχετικά με τη μείωση των εκπομπών μεθανίου στον τομέα της ενέργειας [κανονισμός (ΕΕ) 2024/1787] υποχρεώνει τις βιομηχανίες αερίου, πετρελαίου και άνθρακα να μετρούν, να παρακολουθούν, να αναφέρουν και να επαληθεύουν δεόντως τις οικείες εκπομπές μεθανίου και να λαμβάνουν μέτρα για τη μείωσή τους.

Θέτοντας ως στόχο την εξοικονόμηση 40 εκατομμυρίων τόνων εκπομπών CO_2 έως το 2030, ο αναθεωρημένος κανονισμός για τα φθοριούχα αέρια του θερμοκηπίου [κανονισμός (ΕΕ) 2024/573] θα απαγορεύσει πλήρως τους υδροφθοράνθρακες από το 2050, αφού επέφερε απότομη μείωση της διαθεσιμότητάς τους το 2025.

Επιπλέον, ένας κανονισμός για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος [κανονισμός (ΕΕ) 2024/590] θεσπίζει αυστηρότερα και απλουστευμένα μέτρα για την εξάλειψη της εναπομένουσας χρήσης των εν λόγω ουσιών εντός της ΕΕ.

Το 2022 η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση για ένα εθελοντικό πλαίσιο σε επίπεδο ΕΕ για την αξιόπιστη πιστοποίηση των υψηλής ποιότητας απορροφήσεων άνθρακα. Ο επακόλουθος κανονισμός (ΕΕ) 2024/3012 θεσπίζει, μεταξύ άλλων, ένα πλαίσιο πιστοποίησης για τις μόνιμες απορροφήσεις άνθρακα, την ανθρακοδεσμευτική γεωργία και την αποθήκευση άνθρακα σε προϊόντα. Αποσκοπεί επίσης στη διευκόλυνση των επενδύσεων σε καινοτόμες τεχνολογίες απορρόφησης άνθρακα και βιώσιμες λύσεις ανθρακοδεσμευτικής γεωργίας και αντιμετωπίζει την προβολή ψευδοοικολογικής ταυτότητας.

Τον Απρίλιο του 2023, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν κανονισμό σχετικά με τα πρότυπα εκπομπών CO_2 για τα αυτοκίνητα και τα ημιφορτηγά [κανονισμός (ΕΕ) 2023/851]. Αυτός καθόρισε στόχο μείωσης των εκπομπών για το σύνολο του στόλου οχημάτων της ΕΕ κατά 55 % για τα καινούρια αυτοκίνητα και κατά 50 % για τα καινούρια ημιφορτηγά έως το 2030. Καθιέρωσε επίσης τον στόχο μείωσης των εκπομπών CO_2 κατά 30 % για τα νέα φορτηγά, με ενδιάμεσο στόχο το 15 % έως το 2025. Τον Απρίλιο του 2024 το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν νέους κανόνες για τη μείωση των εκπομπών από επιβατικά, αυτοκίνητα, ημιφορτηγά, λεωφορεία, φορτηγά και ρυμουλκούμενα. Την 1η Απριλίου 2025, η Επιτροπή πρότεινε στοχευμένη τροποποίηση του κανονισμού του 2023 σχετικά με τον καθορισμό προτύπων επιδόσεων για τις εκπομπές CO_2 από τα καινούργια αυτοκίνητα και ημιφορτηγά, ώστε να δοθεί στους κατασκευαστές αυτοκινήτων μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά τη συμμόρφωση με τους στόχους CO_2 για το 2025, το 2026 και το 2027.

Τον Φεβρουάριο του 2025 η Επιτροπή παρουσίασε τη συμφωνία για καθαρή βιομηχανία, η οποία συνδυάζει το κλίμα και την ανταγωνιστικότητα στο πλαίσιο μιας συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής. Επιπλέον, υποβλήθηκε νέα δέσμη προτάσεων για την απλούστευση των κανόνων της ΕΕ, την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και την απελευθέρωση πρόσθετης επενδυτικής ικανότητας.

Τον Ιούλιο του 2025, η Επιτροπή πρότεινε τροπολογία στο ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα, για τον καθορισμό των κλιματικών στόχων για το 2040 στην ΕΕ, ως ενδιάμεσο βήμα προς την επίτευξη των στόχων κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Συνιστά τη μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ κατά 90 % έως το 2040 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Μετά από διαπραγματεύσεις, στις 5 Νοεμβρίου 2025, το Συμβούλιο συμφώνησε σε έναν πρωταρχικό στόχο της τάξης του 90 %, ο οποίος περιλαμβάνει εγχώρια μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ κατά 85 % και τη δυνατότητα χρήσης διεθνών πιστωτικών μορίων άνθρακα υψηλής ποιότητας για έως και 5 % των καθαρών εκπομπών της ΕΕ. Η τροποποίηση του ευρωπαϊκού νομοθετήματος για το κλίμα, με την οποία καθορίζεται ο ενδιάμεσος κλιματικός στόχος της ΕΕ για το 2040, τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 2026.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Στην πολιτική για το κλίμα, το Κοινοβούλιο παραδοσιακά υποστήριξε φιλόδοξες δράσεις της ΕΕ κατά τη συμμετοχή του σε διοργανικές διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο ως συννομοθέτη.

Στο ψήφισμά του του 2015 με τίτλο «Προς μια νέα διεθνή συμφωνία για το κλίμα στο Παρίσι» ενόψει της συμφωνίας του Παρισιού στην COP21, το Κοινοβούλιο έκανε έκκληση για μια φιλόδοξη, παγκόσμια, νομικά δεσμευτική συμφωνία για τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας σε λιγότερο από 2 °C. Επανέλαβε επίσης την επείγουσα ανάγκη για «αποτελεσματική ρύθμιση και περιορισμό των εκπομπών από τις διεθνείς αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές».

Σε μια ιστορική ψηφοφορία τον Οκτώβριο του 2016, το Κοινοβούλιο έδωσε την έγκρισή του για την κύρωση της συμφωνίας του Παρισιού από την ΕΕ, γεγονός που άνοιξε τον δρόμο για την έναρξη ισχύος της συμφωνίας.

Ενόψει της διάσκεψης COP24 τον Δεκέμβριο του 2018), το Κοινοβούλιο ζήτησε την αύξηση του στόχου της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030 κατά 55 %. Επιπλέον το Κοινοβούλιο έκρινε ότι οι σοβαρές και πιθανότατα μη αναστρέψιμες επιπτώσεις από την αύξηση κατά 2°C σε παγκόσμια θερμοκρασία θα μπορούσαν να αποφευχθούν, εάν επιδιωχθεί ο πιο φιλόδοξος στόχος της Συμφωνίας του Παρισιού για αύξηση κατά 1,5 °C. Αυτό θα προϋπέθετε ότι η αύξηση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου να μηδενιστεί το αργότερο έως το 2050· Για αυτό το λόγο το Κοινοβούλιο ζήτησε από την Επιτροπή να προτείνει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ για τα μέσα του αιώνα. Η Επιτροπή κατέστησε το αίτημα αυτό έναν από τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας το 2019.

Το 2018 το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με τη διπλωματία της ΕΕ στον τομέα του κλίματος, στο οποίο τόνισε την ευθύνη της ΕΕ να αναλάβει ηγετικό ρόλο όσον αφορά τη δράση για το κλίμα, καθώς και την πρόληψη των συγκρούσεων. Στο εν λόγω ψήφισμα τονίζεται ότι οι διπλωματικές ικανότητες της ΕΕ θα πρέπει να ενισχυθούν προκειμένου να προαχθεί η δράση για το κλίμα σε παγκόσμιο επίπεδο, να στηριχθεί η εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού και να αποτραπούν οι συγκρούσεις σχετικά με την κλιματική αλλαγή.

Το 2019, το Κοινοβούλιο κήρυξε την Ευρώπη σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης όσον αφορά το κλίμα και κάλεσε όλα τα κράτη μέλη να δεσμευτούν για την επίτευξη μηδενικού ισοζυγίου εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050. Το Κοινοβούλιο ζήτησε επίσης από την Επιτροπή να διασφαλίσει ότι όλες οι σχετικές νομοθετικές και δημοσιονομικές προτάσεις ευθυγραμμίζονται πλήρως με τον στόχο για τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη κάτω από 1,5 °C.

Το 2020, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τη διαπραγματευτική εντολή του σχετικά με το νομοθέτημα της ΕΕ για το κλίμα, ζητώντας να αυξηθεί στο 60 % ο στόχος για τη μείωση των εκπομπών έως το 2030. Μολονότι η διοργανική συμφωνία που επιτεύχθηκε στις 21 Απριλίου 2021 μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου επιβεβαίωσε τον στόχο του 55 % που πρότεινε η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο κατόρθωσε να ενισχύσει τον ρόλο και τη συμβολή της εξάλειψης του άνθρακα, γεγονός που θα μπορούσε να

μετατρέψει τον στόχο αυτό σε 57 %. Επιπλέον, σύμφωνα με εντολή του Κοινοβουλίου, η Επιτροπή θα υποβάλει πρόταση για στόχο για το 2040 το αργότερο έξι μήνες μετά τον πρώτο παγκόσμιο απολογισμό της συμφωνίας του Παρισιού, λαμβάνοντας υπόψη τον προβλεπόμενο ενδεικτικό προϋπολογισμό της ΕΕ για τα αέρια θερμοκηπίου. Τέλος, δεδομένης της σημασίας που έχουν οι ανεξάρτητες επιστημονικές γνωμοδοτήσεις, έχει συσταθεί η Ευρωπαϊκή Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή , η οποία θα αξιολογεί κατά πόσον η πολιτική είναι συνεπής και θα παρακολουθεί την πρόοδο, όπως προτείνει το Κοινοβούλιο. Σε έκθεση του Ιουνίου του 2023 για τους κλιματικούς στόχους και τους προϋπολογισμούς για τα αέρια του θερμοκηπίου, η Ευρωπαϊκή Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή έδωσε στα θεσμικά όργανα της ΕΕ επιστημονικά τεκμηριωμένο υπολογισμό του κλιματικού στόχου για το 2040 και του προϋπολογισμού της ΕΕ για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (σωρευτικές εκπομπές που δεν πρέπει να ξεπεραστούν) για την περίοδο 2030–2050. Σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση, η ΕΕ πρέπει να καταβάλει προσπάθειες για καθαρές μειώσεις των εκπομπών κατά 90–95 % έως το 2040, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990.

Τον Σεπτέμβριο του 2022, το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα για τις συνέπειες της ξηρασίας, των πυρκαγιών και άλλων ακραίων καιρικών φαινομένων. Στόχος της ήταν η περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών της ΕΕ για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Με το ψήφισμα του 2023 σχετικά με την COP28 στο Ντουμπάι, το Κοινοβούλιο ζήτησε να αυξηθούν οι εισφορές στο ταμείο για το κλίμα, να καταργηθούν όλες οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων το αργότερο έως το 2025, και να τριπλασιαστεί η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές και να διπλασιαστεί η ενεργειακή απόδοση έως το 2030. Επιπλέον, αναγνώρισε τους δεσμούς μεταξύ απώλειας βιοποικιλότητας και κλιματικής αλλαγής, και υπογράμμισε τη σημασία της αποκατάστασης της φύσης.

Στο ψήφισμα του 2024 σχετικά με την COP29 στο Μπακού, το Κοινοβούλιο κάλεσε όλες τις χώρες να συμφωνήσουν σε έναν νέο συλλογικό ποσοτικοποιημένο στόχο για την περίοδο μετά το 2025 όσον αφορά τη χρηματοδότηση για το κλίμα. Τις ενθάρρυνε επίσης να καταργήσουν σταδιακά όλες τις άμεσες και έμμεσες επιδοτήσεις για τα ορυκτά καύσιμα και να ανακατανείμουν τους πόρους αυτούς στη δράση για το κλίμα.

Στο ψήφισμα του 2025 σχετικά με την COP30 στο Μπελέμ της Βραζιλίας, το Κοινοβούλιο υπογράμμισε την ανάγκη να παραμείνει η ΕΕ ηγέτιδα στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για το κλίμα και τόνισε ότι όλοι οι τομείς πρέπει να συμβάλουν στη μείωση των εκπομπών και στην επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας. Τόνισε την ανάγκη να συνεχίσει η πολιτική της ΕΕ για το κλίμα να θέτει φιλόδοξους στόχους, σύμφωνα με τις συμφωνηθείσες επιδιώξεις, και να δίνει προτεραιότητα στις δράσεις της όσον αφορά την οικονομική αποδοτικότητα, την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, την κοινωνική ένταξη και ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος· Οι βουλευτές επιθυμούν όλες οι χώρες να συνεισφέρουν το μερίδιο που τους αναλογεί στην παροχή επαρκούς χρηματοδότησης για το κλίμα, στην αντιμετώπιση των κρίσεων χρέους σε πολλές χώρες που είναι ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή και στην απλούστευση των διαδικασιών χρηματοδότησης για το κλίμα για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το ψήφισμα επαναλαμβάνει την επείγουσα ανάγκη να τερματίσει η ΕΕ την εξάρτησή της από τα ορυκτά καύσιμα, να καταργήσει σταδιακά τις σχετικές επιδοτήσεις και να επιταχύνει την ενεργειακή της μετάβαση. Καλεί επίσης τη διεθνή κοινότητα να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στις κλιματικές επιπτώσεις των συγκρούσεων.

Το θεματολογικό αυτό δελτίο εκπονήθηκε από το Θεματικό Τμήμα Μετασχηματισμού, Καινοτομίας και Υγείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα αυτό, επισκεφθείτε τον ιστότοπο της Επιτροπής Περιβάλλοντος, Κλίματος και Ασφάλειας των Τροφίμων.

Kristi Polluveer
05/2026